

Και ξαφνικά παρουσιάστηκε η ανάμνηση. Αυτή η γεύση ήταν η γεύση του μικρού κομματιού της μαντλέν που την Κυριακή το πρωί στο Κομπραί (τη μέρα εκείνη δεν έβγαίνα πριν απ' την ώρα της λειτουργίας) μου πρόσφερε η θεία μου η Λεονί, όταν πήγαινα να της πω καλημέρα στο δωμάτιό της, αφού πρώτα το βουτούσε στο τσάι ή στο φλαμούρι της. Η όψη της μικρής μαντλέν δεν μου χε θυμίσει τίποτε πριν να τη γευτώ, ίσως γιατί, έχοντας δει συχνά από τότε τις μικρές μαντλέν,

χωρίς όμως να τις δοκιμάσω, πάνω στα ράφια των ζαχαροπλαστειών, η εικόνα τους είχε εγκαταλείψει εκείνες τις μέρες του

Κομπραί

για να δεθεί με άλλες πιο πρόσφατες, ίσως γιατί, απ' αυτές τις αναμνήσεις τις εγκαταλειμμένες τόσον καιρό έξω από την μνήμη, δεν επιζούσε τίποτα, όλα είχαν διαλυθεί...

Όταν όμως από ένα μακρινό παρελθόν τίποτα δεν επιζεί, αφού πεθάνουν οι άνθρωποι, αφού καταστραφούν τα άψυχα, μόνες, πιο φθαρτές, αλλά πιο μακρόβιες, πιο άυλες, πιο επίμονες, πιο πιστές, η όσφρηση και η γεύση ζουν για καιρό ακόμα, σαν τις ψυχές, για να θυμούνται, να περιμένουν, να ελπίζουν, πάνω σ' όλα αυτά τα ερείπια, να βαστούν χωρίς να λυγίζουν, πάνω στη μικρή σχεδόν άυλη σταγόνα τους, το τεράστιο οικοδόμημα της ανάμνησης.

(Μαρσέλ Προυστ: Αναζητώντας τον Χαμένο χρόνο, Από τη μεριά του Σουάν).

Αν και η φαινομενική σχέση ανάμεσα στην καρδιά και στον εγκέφαλο έχει περάσει από διάφορες φάσεις, από εκείνη της πλήρους εναντίωσης και αντιπαράθεσης μέχρι εκείνη της πλήρους συνεργασίας και αλληλοκατανόησης, όπως φαίνεται στην λογοτεχνία αλλά και στα παραδείγματα από την ζωή, στην πραγματικότητα πρόκειται περί μιας σχέσης η οποία στηρίζεται σε χαρακτηριστικά που δίνουν την δυνατότητα της κοινής κατεύθυνσης και προσανατολισμού προκειμένου ο άνθρωπος να μπορέσει να αποκατασταθεί σε μια ενιαία λειτουργική μονάδα όπου ο νους και η καρδιά θα συλλειτουργούν στην κατεύθυνση της εξέλιξής του.

Η ζωή του ανθρώπου χωρισμένη σε παρελθόν, παρόν και μέλλον αναζητά διαρκώς ευκαιρίες να επανασυνδέσει και να αποκαταστήσει την χρονική ενότητα του όντος. Η μνήμη με τις καταγραφές και τις ανακλήσεις της είναι από τις κύριες λειτουργίες προς αυτό τον σκοπό.

Η μνήμη μέχρι τώρα φαίνεται να συνδέεται με τις εγκεφαλικές και νοητικές λειτουργίες και να σχετίζεται, ως προς την έδρα της, με τους πυρήνες του εγκεφάλου. Πρόσφατα άρχισαν να παρουσιάζονται ενδείξεις ότι ναι μεν μπορεί να εδράζεται υλικά στους εγκεφαλικούς πυρήνες αλλά η πραγματική λειτουργία της μνήμης μπορεί να μην βρίσκεται εκεί.

Στην πρώτη γραμμή αυτών των ενδείξεων βρίσκεται η συναισθηματική μνήμη, δηλαδή η μνήμη εκείνη που σχετίζεται με την ανάκληση των συναισθημάτων. Ξεκινώντας από την ακούσια μνήμη όπως την ονόμασε ο Μαρσελ Προυστ στο έργο *Αναζητώντας τον Χαμένο Χρόνο*, αναφερόμενος στην αυτόματη ανάκληση και αναβίωση συναισθημάτων, χωρίς συνειδητή προσπάθεια από το άτομο, η διάκριση της μνήμης πέρασε στην ψυχολογία ενώ έχει απασχολήσει και την φιλοσοφία. Η ακούσια μνήμη βρίσκεται σε αντίθεση με την εκούσια - βάσει της οποίας ανακαλούνται δεδομένα μέσω συνειδητής προσπάθειας ανάκλησης.

Το περιεχόμενο της ακούσιας μνήμης είναι κυρίως συναισθηματικό, ενώ της εκούσιας μνήμης περιλαμβάνει και το πεδίο της γνώσης.

Περνώντας στην σύγχρονη έρευνα συναντάμε ευρήματα, που υποστηρίζουν την άποψη ότι, τα γεγονότα που έχουν συναισθηματική συνισταμένη, και άρα σχετίζονται με την συναισθηματική μνήμη, εγγράφονται καλύτερα και ανακαλούνται πιο εύκολα στις αντίστοιχες διαδικασίες. Πέρα από αυτό όμως φαίνεται ότι υπάρχουν μηχανισμοί κοινói σε διαδικασίες συναισθηματικής μνήμης και καρδιακής λειτουργίας που υποστηρίζουν την άποψη ότι η συναισθηματική είναι πιο κοντά στην καρδιά παρά στον εγκέφαλο. Τα πιο πρόσφατα ωστόσο επιστημονικά δεδομένα έρχονται να αποσυνδέσουν την συναισθηματική μνήμη από την ανατομική ακεραιότητα και λειτουργία των εγκεφαλικών πυρήνων που σχετίζονται με την μνήμη, φέρνοντάς την έτσι ακόμη πιο κοντά στην καρδιά, και μετακινώντας το ενδιαφέρον σε τομείς πέρα από τον υλικό εντοπισμό και καταγραφή της μνήμης. Φαίνεται ότι το συναισθηματικό φορτίο δυναμοποιεί την μνήμη καθιστώντας την πιο ανθεκτική στον χρόνο και πιο εύκολα προσβάσιμη στην ανάκληση.

Αν ο άνθρωπος θέλει να ζωντανέψει την μνήμη του ή να προετοιμάσει ανθεκτικές στον χρόνο καταγραφές, για το μέλλον του, δεν έχει παρά να συνοδεύσει και να συνδυάσει την μνήμη του με συναισθηματικό περιεχόμενο.

Γιώργος Τσαντάκης